

KİLİSLİ ZİHNÎ'NİN “OLUR” REDİFLİ KERBELA MERSİYESİ

Hasan ŞENER¹

Özet

İslam tarihinin en hazîn olaylarından biri Kerbelâ hadisesidir. Kerbelâ'da Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin'in ve ailesinin elîm bir şekilde şehit edilmesi, İslam âlemini derinden etkilemiştir. Türk edebiyatında birçok şair bu olay karşısındaki hislerini dile getirmek için mersiye kaleme almıştır. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi karşısında duyduğu derin üzüntüyü mersiye yazarak dile getiren şairlerden biri de XIX. yüzyılda Kilis'te yaşamış son dönem klasik Türk edebiyatı şairlerinden Kilisli Zihnî'dir. Bu çalışmada, Kilisli Zihnî hakkında kısaca bilgi verildikten sonra onun “olur” redifli Kerbelâ mersiyesi şekil ve muhteva özellikleri açısından incelenmiştir.

Anahtar Kavramlar: Kilisli Zihnî, Hz. Hüseyin, Kerbelâ, Mersiye.

KARBALA DIRGE WITH “OLUR” REDIF OF ZIHNI FROM KILIS

Abstract

One of the saddest events in the history of Islam is the Karbala incident. In Karbala, grandson of Prophet Muhammed, Hüseyin and his family martyred and this event deeply affected Muslim world. Many poets in Turkish literature in order to express their feelings towards this event, wrote dirges. One of the poets that wrote lamentations to express his deep sadness about the death of Hz. Hüseyin in Karbala is the Zihni from Kilis, he lived in Kilis in 19. th century and he is one of the Classical Turkish Literature poets. In this work, after giving a short information about Zihni from Kilis, his the Karbala dirge that called “olur” redifli were examined in terms of form and content.

Keywords: Zihnî, Hazrat Hussain, Karbala, Dirge.

¹ Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, senerhasan@gmail.com.

Giriş

İnsan hayatının acı da olsa kaçınılmaz gerçeklerinden biri de ölüm hadisesidir. Türk toplumunda ölüm karşısında duyulan acı, ağıt ve sagularla dile getirilmiştir. Bu tür şiirlerin konusu ölen kişiye karşı duyulan özlem, onun yaptığı iyilikler, bu dünyada bıraktığı izler gibi güzel duyguların yanında ölüme sebep olan feleğe yapılan sitemler veya ölümden diğer insanlar sorumlu ise onlara karşı duyulan öfkeler, sitemler, edilen beddualar olmuştur (Çakır, 2012: 206). Ağıt ve sagu gibi bir ölünen ardından söylenen şiirlerin Klasik Türk edebiyatındaki karşılığı ise mersiyedir.

Mersiye, Arapça "resa" kökünden gelir ve ölenin ardından onu iyilikleriyle anmak anlamında kullanılır. Mersiye sözlükte, "Ölmüş bir kimse üzerine yazılmış manzume" (Özön 1971: 432) olarak ifade edilir. Terim olarak ise mersiye, "ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılan lirik şiirlere verilen addır" (İsen 1993: XIII). Mersiyelerde genel itibariyle, dünya ve felekten yakınma, övgü, dua bölümleri (Mengi 1983: 92) bulunmakla birlikte ölenlerin matemi, yakınların ve dostların tâziyesi, toplumun önde gelen kişilerinin vefâtına duyulan üzüntünün dile getirilmesi, din ulularının, özellikle de Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehitlerinin anılması, ölenin övülmesi, kadere rıza gösterilmesi, dünyanın geçiciliğinin vurgulanması, cenaze sahiplerinin sabır ve metânete davet edilmesi gibi konular ele alınır (İsen, 1993: XIII).

Klasik Türk edebiyatında padişah, şehzade ve devlet büyüklerinin ölümleri üzerine mersiyeler yazılmıştır. Ancak mersiye denince, İslam aleminde en büyük facialardan biri olarak kabul edilen Kerbela olayları sonucunda şehit edilen Hz. Hüseyin için yazılan mersiyeler akla gelmektedir. Bu düşüncenin oluşmasında Hz. Hüseyin'in, Hz. Peygamber'in torunu ve Hz. Fatma'nın ciğerparesi olması yanında siyasi cereyanların ve tekke edebiyatının da çok tesiri vardır (Çağlayan 1997: 34; Pakalın 1983: 482).

Kerbela, İslam tarihinin olduğu kadar insanlık tarihinin de "en korkunç, en hazin, en ibret verici, en çok gözyaşı döktüren, en çok anılan, üzerine en çok eser yazılan" (Arslan 2009: XIII) olaylarından biridir. Kerbelâ hadisesinde Hz. Peygamber'in sevgili torunu Hz. Hüseyin ve ailesi feci bir şekilde şehit edilmiştir. Bu elim olay İslam âleminin muhayyilesinde gittikçe derinleşen izler bırakmıştır. Bu hadise karşısında duyulan hüznü dile getirmek için İslam coğrafyasının birçok edip ve şairi tarafından çoğu manzum olmakla birlikte manzum-mensur karışık veya sadece mensur eserler, şiirler, özel mersiye ve makteller kaleme alınmıştır. "Kerbela Türk edebiyatının da en çok ilgilendiği konular arasında yer almış, müstakil mersiyeler dışında mecaz ve teşbihlerin konuları arasına girmiş, başta divan şairleri olmak üzere konuya eğilen sanatkarların, halk âşıklarının his ve hayal dünyalarının ortaya konmasında önemli bir mazmuna dönüşmüştür" (Uzun 2002: 274). Özellikle muharrem ayının gelmesiyle birlikte, Kerbela olayını anlatan, Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt sevgisini dile getiren, peygamber torunlarını katledenleri lanetleyen şiirler yazmak Arap ve İran şairlerinin yanı sıra Türk şairleri arasında da bir gelenek haline gelmiştir. Bu şairlerden biri de divanında dört mersiye bulunan Kilisli Zihnî'dir. Bu makalede, Kilisli Zihnî hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra divanındaki "olur" redifli mersiyesi, şekil ve muhteva açısından ele alınacaktır.

Kilisli Zihnî

Asıl adı Mehmet Nedret olan Zihnî, döneminin İstanbul dışında yetişmiş en güçlü şairlerindedir (Kocatürk 1970: 617). Kilisli mantık hocası Hoca-zâde Abdurrahman Efendi'den mantık ilmi tahsil etmek için Çermik'ten Kilis'e gelen Çermik müftüsü Abdullah Efendi'nin oğlu olan Zihnî, 1251/1835-36'de Kilis'te doğmuştur. Babası ilim tahsilini tamamlayarak icazet alıp Çermik'e dönmesine rağmen Zihnî, Kilis'te kalıp buraya yerleşmeyi tercih etmiştir. Bir müddet Kilisli âlim ve şair olan Bekir Vahid Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Zeki ve kuvvetli bir hafızaya sahip olmasına rağmen Zihnî, derslerine düzenli olarak devam etmemiş ve eğitimini ihmal etmiştir (Kadri 1932: 247).

Bu dünyadaki itibara, şan ve şöhrete değer vermeyen Zihnî, fitrat olarak rint ve kalender-meşrep bir şairdir. Aşağıdaki beyitler Zihnî'nin bu özelliklerini özetler mahiyettedir.

Âşıkım rindim kalender meşrebim dîvâneyim
Hırka-pûşum bâde-nûşum rûz u şeb mestâneyim (G.147/1)²

Rind-i rüsvâ-yı muhabbet nâm ü şân itmez kabûl
Hâne-berdûşân mü'ebbed hân mân itmez kabûl

Lâubâlî mest-i bî-pervâ kalender-meşrebân
Devr-i nâ-sâz-ı felekden imtinân itmez kabûl

Minnet-i çarha tenezzül eylemez tab'-ı bülend
Şâh-ı pest üzre hümâ çün âşiyân itmez kabûl (G.136/1, 2, 6)

Kilis'teki Nakşibendi tekkesi şeyhi olan Baytaz-zade Şeyh Abdullah Sermest Efendi'ye intisap eden Zihnî, şeyhine karşı aşırı bir muhabbet ve büyük bir teslimiyet göstermiştir. Bu aşırı sevgisindedir ki Şeyh Baytaz-zade Abdullah Sermest Efendi'nin vefatından sonra âdeta kendini sahipsiz görmüş ve artık Kilis'te fazla kalamayarak 1305/1887-88'de Birecik'e gidip yerleşmiş ve 1309/1891-82'de orada vefat etmiştir (Kadri 1932: 252). Divan şiiri geleneğine uygun olarak aşktan, şaraptan, sevgiliden bahseden Zihnî Baba'nın şiirlerinde tasavvufi bir hava görülmektedir.

Milli Kütüphane "EHT 1948 A 3968" numarada Divan-ı Zihnî-i Çermikî adıyla kayıtlı Zihnî Baba'nın divanı basılmıştır.

² Makalede kullanılan beyitler, *Kilisli Zihnî Divanı* (hzl. Hasan ŞENER, Grafiker Yay., Ankara, 2015) isimli çalışmadan alınmış olup beyitlerden sonra parantez içinde verilen referanslardaki "K" kasideyi, ilk rakam manzume numarasını, sonraki rakamlar da beyit numaralarını göstermektedir.

Mersiye'nin Şekil Özellikleri

Zihnî Divanı'ndaki "olur" redifli Kerbela mersiyesi³ kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup kırk beyitten müteşekkildir. Aruzun Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün kalıbı ile yazılan mersiyede "-ân" hecesi kafiyeyi (mürdef kafiye), "olur" kelimesi redifi oluşturmaktadır.

Mersiye'nin Muhtevası

Zihnî, divanındaki "olur" redifli mersiyesine, içinde bulunduğu ruh hâlini, yani üzüntüsünü, gamını ifade eden beyitlerle başlamaktadır. Şair, gözleri ne zaman ağlayarak kanlar saçsa sinesi binlerce dert ve gama gül bahçesi olmakta; sahip olduğu derdin ne derece olduğunu açıklasa insanların ve cinlerin akılları hayrete düşmekte; kederden kaynaklanan âhları dünya gül bahçesine doğru esse dünya gül bahçesi ilkbaharda hazana dönmekte; hüznü gönlünden gelen ahın ufacak bir kıvılcımı gökyüzünü aydınlatan bir meşale olmakta; hasretten kaynaklanan ağlaması coşarsa, gözyaşı kanı Nil nehri gibi akmakta; gönlündeki ney, ses verirse yer ve gökte velvele kopmaktadır.

Çeşmim ne dem ki girye ile hûn-feşân olur

Sînem hezâr derd ü gama gül-sitân olur

Derdim ne rütbe olduğunu etsem âşkâr

Hayret-fezâ-yı müdrike-i ins ü cân olur

Âhım vezîde olsa çemenzâr-ı 'âleme

Evvel bahârda bâğ-ı cihân hep hazân olur

Ednâ şerâr-ı âh-ı dil-i pür-hazînimin

Pertev-fürûz-ı meş'ale-i âsmân olur

Giryem ederse cûş tahassürle nâ-gehân

Mânend-i Nîl hûn-ı sirişkim revân olur

Bir dem nefir-i nây-ı dilim çalsa nevbetin

Arz ü semâda velvele-i râygân olur (K.6/1-6)

Zihnî, bu beyitlerde Kerbelâ hadisesinden bahsetmez ancak daha ilk beyitte geçen "gözlerinin kanlı yaşlar saçması (hûn-feşân ol-)" ve "sinesinin gül bahçesine dönmesi (gül-sitân ol-)" ifadeleri ile kanlı bir hadiseden

³ Zihnî Divanı'nda dört mersiye bulunmaktadır. Bu dört mersiye de "Mersiye-i Muharremiyye" başlığını taşıdığı için incelediğimiz mersiye diğerlerinden ayırmak amacıyla "olur" redifli mersiye olarak isimlendirdik. Bu mersiye'nin dışındaki üç mersiyeden biri Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün, diğer ikisi Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün kalıbı ile kaleme alınmıştır. Bu mersiyelerin birinde "-â" uzun ünlüsü kafiyeyi (mücerred), "-dır bu" ifadesi redifi; birinde "-em" sesleri kafiyeyi (mücerred), "-i" belirtme eki redifi; birinde "-em" sesleri kafiyeyi (mücerred), "-e" yönelme eki redifi oluşturmaktadır.

bahsedeceğini sezdirmeye çalışır. Bu ifadelerdeki renk tenasübü dikkat çekmektedir. Beyitteki "dem" kelimesini de iham-ı tenasüp yoluyla bu renk tenasübüne ekleyebiliriz.

Zihnî, bütün bu dert ve kederin ve de bu dert ve kederden kaynaklanan hâllerin nedenini yedinci ve sekizinci beyitlerde açıklamaktadır. Şairin bu derece kederlenmesinin, hüznlenmesinin nedeni Kerbelâ hadisesinin yaşandığı muharrem ayının gelmesidir. Muharrem ayının gelmesiyle, Kerbelâ hadisesinin kendisinde uyandırdığı acı katbekat artmaktadır.

Artar bu derd ü renc ü belâ şad figân kim
Her dem ki devr-i dehr mücedded zamân olur

Lâ-siyemmâ⁴ ki mâh-ı muharrem zamânıdır
Mahşûş-ı sâl derd [ü] belâ ân-be-ân olur (K.6/7-8)

Bu giriş bölümündeki çeşmin hün-feşân olması, sinenin hezâr derd ü gama gül-sitân olması, âhın vezîde olması, âh kıvılcımının meş'ale-i âsmân olması, gözyaşının mânend-i Nîl revân olması gibi ifadeler, Kerbelâ hadisesinin şairde uyandırdığı acı ve üzüntünün derecesini göstermek için kullanılan mübalağalı ifadelerdir. İçinde bulunduğu üzüntü hâlinin nedenini İslam tarihinin en elim hadiselerinden biri olan Kerbelâ olayının vuku bulduğu muharrem ayının gelişine bağlayan şair, sonraki üç beyitte bu ayda Peygamber ailesinin nasıl bir muameleye tabi tutulduğunu dile getirmekte ve muharrem ayını tanımlamaktadır: Muharrem ayı, Kerbelâ sultanı Hz. Hüseyin'in, kinci bir topluluk tarafından der-dest edildiği bir aydır. Bu ay, Hz. Ali'nin gözünün ve gönlünün nuru olan Hz. Hüseyin'in ok, kılıç ve mızrakların hedefi olduğu bir aydır. Bu ay, Hz. Hüseyin'in, peygamberler şahı olan Hz. Muhammed tarafından öpülen yanaklarının zalimler tarafından yaralandığı ve kana bulandırıldığı bir aydır. Tüm bu yaşanan olaylardan dolayıdır ki, bu ayda şairin etekleri ve gömleği gece gündüz sürekli gam ve cefa elinde çekiştirilmektedir.

Bir mâhdır ki hazret-i sultân-ı Kerbelâ
Der-dest-i kavm-i kînever-i bî-emân olur

Bir mâhdır ki nûr-ı dil ü dîde-i 'Alî
Âmâcgâh-ı nâvek [ü] tîğ ü sinân olur

Bir mâhdur ki pûse-geh-i şâh-ı enbiyâ
Âlûde-hûn u zahm-hor-ı zâlimân olur

Bir mâhdır ki şubh u mesâ ceyb ü dâmenim
Dest-i cefâ-yı gamda keşân-ber-keşân olur (K.6/9-12)

⁴ "Lâ-siyemmâ" kelimesi vezin gereği "lâ-siyemâ" şeklinde okundu.

Bu bölümde Hz. Hüseyin için kullanılan *hazret-i Sultân-ı Kerbelâ, nûr-ı dil ü dîde-i 'Alî*, gibi ifadeler şairin Hz. Hüseyin'e karşı duyduğu hürmet ve sevginin bir ifadesidir.

Şair, böyle bir ayda, nefsinin arzularına uyanların gönlü aydınlanabilir mi? diye sormakta ve Hz. Hüseyin'in matemini tutmayıp mutluluk ve sevinç içinde olan alçakların iki dünyada da zevkten mahrum olmaları yönünde beddua etmektedir.

Rûşen olur mı dîde-i kâlbi bu mâhda
Semt-i hevâ-yı nefesine kim dîde-bân olur

Mahrûm-ı zevk-i her dü-cihân olsun ol le'îm
Tutmaz o şâh⁵ mâtemini kâm-rân olur (K.6/13-14)

Hz. Hüseyin ve ailesinin zalimce şehit edildiği Kerbelâ, bir yer ismi olmaktan çıkmış, burada işlenen hunharca fiilin yanı sıra acının, kederin, hüznün sembolü haline gelmiştir. Bundan dolayıdır ki Zihni, "Kerbelâ ovasındaki savaş meydanını hatırlamak mü'minlerin gönlündeki derdin sermayesidir" diyerek Kerbelâ'nın zihinlerdeki algısına dikkat çeker ve "din padişahının (Hz. Hüseyin'in) gül renkli yanağını hatırladıkça gözlerimden su gibi kanlar akar; gönül ve can dimağıma kâkülünün kokusu değdikçe, çektğim ahların siyah dumanı gökyüzünü kaplayan bir gölgelik, bir çadır olur; o âleme kiblegâh olan kaşlarını andıkça boyum keman gibi eğilir" ifadeleriyle bu hatıranın kendisinde uyandırdığı hüznü dile getirmeye çalışır.

Hakkâ ki yâd-ı ma'reke-i deşt-i Kerbelâ
Ser-mâyedâr-ı derd ü dil-i mü'minân olur

Geldikce hatıra ruh-ı gül-gün-ı şâh-ı dîn
Çeşm-i terimden âb gibi kan revân olur

Degdikçe mağz-ı cân ü dile bûy-ı kâkülü
Dûd-ı siyâh-ı âh göge sâye-bân olur

Ol kiblegâh-ı 'âlem olan ebruvânını
Yâd eyledikçe kâmet [ü] kaddim kemân olur (K.6/16-19)

Yukarıdaki beyitte geçen "ruh-ı gül-gün (gül renkli yanak)" tabiriyle yanak-gül teşbihinden de yararlanarak gülün kırmızı rengi ile Hz. Hüseyin'in kanlara bulanmış yanağı arasında bir münasebet kurulmuştur. "Çeşm-i terimden âb gibi kan revân olur" ve "Dûd-ı siyâh-ı âh göge sâye-bân olur" mısralarındaki mübalağalı ifadeler ise şairdeki hüznün derecesini dile getirmek içindir.

On dokuzuncu beyte kadar hüznü, kederi gamı; bu hüznü ve kedere sebep olan olayları dile getiren Zihni, yirminci beyitte Kerbelâ olayını gerçekleştiren Yezid ve taraftarlarını hedefine alır. Zihni'ye göre Yezid, dünya

⁵ "şâhun" kelimesi vezin gereği "şâh" şeklinde okundu.

saltanatı için Hak'dan yüz çevirip hanedana (Peygamber sülalesine) kılıç çeken bir zalim; dünya leşi için kainat padişahı olan Hz. Muhammed'in ailesine düşmanlık eden bir merdûddur. Bundan dolayıdır ki şair, Hz. Hüseyin'in kesik başını görüp mutlu olan fasık ve bedbaht Yezid'i sevmemektedir.

Zâlim odur ki saltanat-ı mülk-i dehr için
Hak'dan dönüp de tîğ-keş-i hânedân olur

Merdûd odur ki cîfe-i dünyâ için müdâm
A'dâ-yı âl-i hüsrev-i kevn ü mekân olur

Sevmem Yezîd**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**-i efsak [ü] bed-bahtı bî-gümân
Re's-i Hüseyin şâhı görüp şâd-mân olur (K.6/20-22)

Şairler, çok sevdikleri yakınlarının kayıplarını felekten bildikleri için Kerbela mersiyesinde genel olarak, fâni, döneke, belalı, amansız, güvenilirmez, mürüvvetsiz, vefasız, kararsız, acımasız, cellat, insafsız, sebatsız, rezil, alçak, ejderha, hileci, kan içici, münafık, taş kalpli, kara yüzlü, zalim, süfli, can alıcı, kerem sahiplerinin düşmanı, mihnet gemisi, gam-hane, hamam, dert köşesi, hain, köhne, aşüfte, kafir, kahbe, kavli yalan, adaletsiz ve mekkare (İsen1993: XXXIV, XXXV), lütfu yok, mürüvveti yok, Al-i Resûlü zebûn eyleyen, gaddar, evlâd-ı Mustafa'ya cefâ kılan (Çağlayan 1997: 55) gibi olumsuz sıfatlarla ele alınan felek, Zihnî'nin mersiyesinde de beddualara hedef olur. Zihnî, bütün bu yaşanan elim hadiselerle rağmen hâlâ varlığını devam ettiren feleğin binlerce zulme uğramasını diler.

Zulmet hisâbı üzre hezâr zulmeti bula
Mâ-dâm devr-i çarh-ı felek câvidân olur (K.6/23)

Şairin hedefine aldığı kişilerden biri de Kerbelâ hadisesinde Hz. Hüseyin'in başını kesen Şimr'dir. Alçak Şimr'in adı anıldıkça şairin tenindeki her tüy âdeta bir "mızrak"a dönüşmektedir.

Nâm-ı habîs-i Şimr**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**-i denî gelse yâdıma
Her mû tenimde gayret ile bir sinân olur (K.6/24)

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da susuz bırakılmasına da değinen Zihnî, Hz. Hüseyin'i Fırat'ın suyundan mahrum bırakanların bir serap gördüğünde köpek gibi koştuklarını, seğirttiklerini söylemektedir.

Âb-ı Fırât'ı men' kılan âl-i Haydar'a
Seg-veş serâb-ı deşti görünce devân olur (K.6/25)

Elbette arşın sığınağı bir padişah Hz. Hüseyin'e kılıç çekenler hesap gününde cezasını bulacak ve asilerin maskarası olacaktır.

Elbet o şâh-ı 'arş-penâh üzre tîğ çeken

Rûz-ı cezâda mashara-i 'âşiyân olur (K.6/26)

Bundan sonraki altı beyitte şair mersiyesinin ana karakteri olan Hz. Hüseyin'i över ve onun için *şâh*, *pâdişâh-ı dîn-i mübîn*, *pâdişâh-ı mülk-i velâ*, *pâdişâh-ı şadr-ı 'alâ*, *pâk zât*, *pâdişâh-ı mülk-i bekâ*, *penâh-ı dîn* gibi yüceltici ifadeler kullanır. Bu ifadeler Zihnî'nin Hz. Hüseyin'e karşı hissettiği hürmet ve saygıyı ifade etmesi bakımından önemlidir.

O öyle bir padişaktır ki hurilerin kıvrım kıvrım zülüfleri onun eşiğinin süpürgesi olur; o öyle bir padişaktır ki onun himmetinin çabuk ayaklı habercisi, doğru yolu göstermek bakımından, cennetliklerin rehberidir; o İslam dininin öyle bir sultanıdır ki meleklerin kol ve kanatları onun ayakları altına zemin döşegi olur; o öyle bir padişaktır ki Cebrail gece gündüz onun kapısında bekçi olur; o öyle yüce bir köşkün padişahıdır ki onun kapısındaki en aşağılık bir köle bile dünya ülkesine han olur.

Bir şâhdır ki südde-i 'ismet-penâhinun
Çârûbı zülf-i ham-be-ham-ı hûriyân olur

Bir şâhdır ki peyk-i sebük-pây-ı himmeti
Râh-ı hüdâda bedreka-i nâciyân olur

Bir pâdişâh-ı dîn-i mübîndir ki pâyına
Ferş-i zemîni bâl ü per-i kudsiyân olur

Bir pâdişâh-ı mülk-i velâdır ki rûz [ü] şeb
Hâk-i derinde Rûhu'l-emîn pâsbân olur

Bir pâdişâh-ı şadr-ı 'alâdır o pâk zât
Ednâ gulâmı mülket-i dünyâya hân olur

Ey pâdişâh-ı mülk-i bekâ v'ey penâh-ı dîn
Hâk-ı derün ki mücrime kehf-i el-ân olur (K.6/27-32)

Zihnî, Hz. Hüseyin'i övdükten sonra onu kükremiş bir aslana benzeterek kükremiş bir aslana aşağılık bir köpekten zarar gelemeyeceğini ifade eder ve sözü Hz. Hüseyin'i şehit eden Şimr'e getirir. Domuz yaradılışlı Şimr'in, bir aslan olan Hz. Hüseyin'in karşısında savaşmasının haddi olmadığını ifade eder.

Hâşâ fe-sümme hâşâ gele 'akla bu yakîn
Şîr-i jiyâne kelb-i denîden ziyân olur

Şimr-i denî vü hûk-nihâdın ne haddi var
Sen gibi şîre karşı turub remz-bân olur (K.6/33-34)

Yezid'in Hz. Peygamber ailesine cefa edemeyeceğini ancak ne çare ki kader padişahı hüküm sürmüş ve Allah'ın kaza hükmüne veli-i azam olan Hz Hüseyin rıza göstermiştir. Zihni, bunu söylerken, Hz. Hüseyin'in, şehit edileceğini bile bile Kerbela'ya gitmesini ima etmektedir.

Âl-i Resûl'e kanda Yezîd eylesün cefâ
Ammâ ne çâre şâh-ı kader hükm-rân olur

Hükm-i kazâ-yı Hakk'a rızâ-dâdlık yine
Ancak velî-i a'zam olan zâta şân olur (K.6/35-36)

Mersiyelerin temel bölümlerinden biri dua bölümüdür. Bu bölümde dualar, genellikle şairin ölen kişiye ettiği dualar ve kendine ettiği dualar olmak üzere iki bölümden oluşur. Ancak Kerbela mersiyesinde durum biraz farklıdır. Şair kendi için dua eder ve bu duada şehitlerin şefaata edeceği düşüncesinden hareketle, Kerbela şehitlerinin veya şehitler aracılığı ile Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak ister. (Çağlayan 1997: 62, 63). Zihnî de mersiyesini, Hz. Hüseyin veya Hz. Peygamber'in lütfundan ve gözlere sürme olan ayağının tozundan mahrum kalmamayı temenni eden ve hakir olan kendisine nazar kılınmazsa mahşer gününde hâlinin yaman olacağını dile getiren dua ve devamında Peygamber ailesine selam ile bitirir.

Mahrûm-ı lutf etme emân Zihni bendeni
Nîm-i nigâh⁶ mâ-haşal-ı kün fe-kân olur

Çeşm-i 'alîl-i eşk-feşânımdan etme dûr
Gerd-i rehin ki sürme-i 'ayn-ı 'ayân olur

Yahşi nigâh kılmaz isen bu hakîre ger
Mahşer gününde hâli yamân pek yamân olur

Evlâd-ı Muştafâ'ya ola şad hezâr selâm
Tâ-bâ-ebed ki şa'sa'a-yı nîrân olur (K.6/37-40)

Sonuç

Asıl adı Mehmet Nedret olan Zihnî, döneminin (XIX. yüzyıl) İstanbul dışında yetişmiş en güçlü şairlerinden olup mürettep bir divana sahiptir. Birçok divan şairi gibi Zihnî de İslam âlemini derinden etkilemiş olan Kerbela vakasını konu alan mersiyeler kaleme almıştır.

Zihnî, incelediğimiz "olur" redifli mersiyesinde muharrem ayının gelişi ile dertlerinin arttığını, bu ayda zalimlerin peygamber ailesine zulmettiğini ve bu zulmü de dünya saltanatı için yaptığını ifade etmektedir. Bu zulmün yapıldığı bir ayda nefsinin arzularını gözetenerin kalp gözlerinin aydınlanmayacağını söyleyerek bu ayda Hz. Hüseyin'in matemini tutmayanların her iki âlemin de zevkenden mahrum olması yönünde beddualarda bulunur.

⁶"nîm-nigahun" ifadesi vezin gereği "nîm-i nigâh" şeklinde okundu.

Zihnî'nin beddualarından felek te nasibini almaktadır. Bu ayda bütün bu yaşanan elim hadiselerle rağmen hâlâ varlığını devam ettiren feleğin binlerce zulme uğramasını diler. Hz. Hüseyin'e övgülerini sıralayan Zihnî, dua ile mersiyesini sonlandırır.

Bir Nakşi tekkesine mensup olan Zihnî'nin Kerbela mersiyesi yazması ve bu mersiyede Kerbela'da vuku bulan hadiseye temas edip burada şehit olanlara duyduğu üzüntüyü dile getirmesi, Yezit ve taraftarlarına da lanet okuması onun Ehl-i Beyt sevgisinin göstergesidir.

Kaynakça

Arslan, Mehmet- Mehtap Erdoğan (2009). *Kerbela Mersiyeleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Çağlayan, Bünyamin (1997). *Kerbela Mersiyeleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

Çakır, Mumine (2012). "Kadîmî'nin Kerbelâ Mersiyeleri". *Turkish Studies*. Volume 7/1. Winter 2012. p.705-725.

İsen, Mustafa (1993). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kadri (Kilisli Kadri) (1932). *Kilis Tarihi*. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.

Kocatürk, Vasfi Mahir (1970). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Yayınevi.

Mengi, Mine (1983). "Eski Edebiyatımızın Mersiyelerine Toplu Bir Bakış". *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II*. Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı. İzmir.

Özön, M. Nihat (1971). *Resimli Büyük Türk Dili Sözlüğü*. İstanbul: Arkın Kitabevi.

Pakalın, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C.I-II, İstanbul: MEB Yayınları.

Şener, Hasan (2014). *Kilisli Zihni Divanı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Uzun, Mustafa (2002). "Türk Edebiyatında Kerbelâ" mad. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV Yayınları.

